

АФРИКА:
Књижевност, култура,
језик, политика

Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац
Центар за научноистраживачки рад

АФРИКА:
Књижевност, култура, језик, политика

Уреднице

Др Јелена Арсенијевић Митрић, ванредни професор
Наташа Ракић, истраживач-сарадник

Уређивачки одбор

Др Драган Бошковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Милош Ковачевић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Никола Бубања, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Душан Живковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Часлав Николић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Данијела Јањић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Персида Лазаревић ди Ђакомо, редовни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Лука Стирпе, ванредни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Ана Живковић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Рецензенти

Др Драган Бошковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Милош Ковачевић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Душан Живковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Часлав Николић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Сања Ђуровић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Јасмина Теодоровић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Лука Стирпе, ванредни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Јана Алексић, виши научни сарадник
Институт за књижевност и уметност, Београд

Др Марина Петровић Јилих, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Мирјана Секулић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Јулијана Вулетић Ђурић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Јелена Арсенијевић Митрић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Ана Живковић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Александра Матић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Ђорђе Радовановић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

АФРИКА: Књижевност, култура, језик, политика

Уреднице

Јелена Арсенијевић Митрић

Наташа Ракић

Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац, 2023.

Јелена М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ¹
Милан Д. ТОДОРОВИЋ²
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

СЛИКА АФРИКЕ У РОМАНУ БОЈА ПУРПУРА АЛИС ВОКЕР³

Циљ рада јесте представљање слике Африке кроз призму лика Нети из романа *Боја џурџура*. Нетина писма често су због свог стила, који је окарактерисан као белачки, досадан и неинспиративан, стављана по страни у односу на писма која пише њена сестра Сили. Међутим, у својим писмима Нети пружа увид у друштвене и културолошке аспекте дела континента који већини читалаца може деловати стран и непознат. У овом раду представљамо Нетину слику Африке путем: (1) општих запажања која су заснована на сукобу Нетиног знања о Африци из књига и њеног директног боравка на континенту; (2) Нетиних запажања о положају жена и вере у Африци. На овај начин слика Африке у роману редукована је перспективом Нети, која има ограничено образовање и подређени положај у друштву. Слика Африке у роману заправо је сведена на живот племена Олинка, који је описан успут, као позадина догађаја у Нетином личном животу. Међутим, и поред тога дати су наговештаји да се Африка не може свести на једно значење, већ да она, поред физичког простора, има и различите културолошке, религијске и цивилизацијске импликације.

Кључне речи: Боја Пурпура, Алис Вокер, Нети, писма, Африка, положај жена, афроамеричка књижевност

1. Увод

Роман *Боја џурџура*, први пут објављен 1982. године⁴, јесте један од савремених класика америчке и светске књижевности. Роман је освојио Пулицерову награду 1983. године. Поред приказа маргинализоване групе жена на почетку двадесетог века, *Боја џурџура* пружа читаоцима слику Африке из неколико аспеката. Имајући у виду то да се већина истраживача до сада бавила превасходно Силиним⁵ писмима, ми смо овом приликом хтели да истакнемо значај Нетиних писама у осликовању Африке.

1 jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs

2 milan.todorovic@filum.kg.ac.rs

3 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-47/2023-01/ 200198).

4 Користимо превод Браниславе Радевић-Стојиљковић у издању Лагуне из 2018. године.

5 Сили је главна јунакиња романа. Нети је њена сестра.

У својим писмима Нети води хронику свог живота у Африци. Нети на метанаративном нивоу проширује свет романа изван граница Силиног ограниченог света, који се преваходно фокусира на свакодневицу афроамеричке жене. Нети пружа слику новог континента и начина живота. На почетку наше анализе представићемо слику Африке коју Нети стиче посредством књига. Ова слика драстично се мења када Нети дође у непосредни контакт са афричким континентом и људима, указујући на разлику између њене наивне визије и искуства. Након ових општих утисака фокусираћемо се на два аспекта којима се Нети опширније бави у својим писмима. Првенствено, она у својим писмима пружа слику историје, у којој белци експлоатишу црнце и у којој (мушкарци) црнци исказују своје предрасуде према женском полу (Такер 1988: 91). Она приказује утицај колонијализма и ропства на друштво у Африци (Хсиао 2008: 100). Додатно, Нети представља и једно особено читање Библије из угла афричке културе и перцепције. И поред ових значајних тема, Нетина писма често су окарактерисана као безлична, рецитаторска, са текстом као из уџбеника (Хсиао 2008: 100). Овај ефекат последица је чињенице да су читаоци у досадашњем току романа пратили Сили и њен специфичан начин изражавања у односу на који је Нетин стил писања близак језику који користе белци: „досадан, неинспиративан и превише граматичан.” (Такер 1988: 92) Поред ових недостатака, Нетина писма дају значајан допринос у осликовању Африке и расветљавању многих злочина које је европска култура нанела Африци, како би се ове грешке препознале, евалуирале и запамтиле у историји (Баб 1986: 114). Стога је циљ нашег истраживања приказивање Африке у роману *Боја Пурпура* с циљем разоткривања негативних пракси које је колонијализам донео на афрички континент.

2. Слика Африке у роману

2.1. *Опшња зајажња*

Први контакт Нети са Африком долази преко књига и представља општа знања о Африци, представљена кроз евроцентричну и белачку перспективу. Међутим, и таква, нужно редукована знања нарушавају представу коју је Нети раније имала о Африци. Она у писму својој сестри Сили пише:

Jesi li znala da su u Africi postojali veliki gradovi, veći od Miledžvila ili čak od Atlante, pre više hiljada godina? Da su Egipćani, koji su porobili narod Izrailja, bili obojeni? Da je Egipat u Africi? Da je Etiopija o kojoj čitamo u Bibliji u stvari cela Afrika? (Вокер 2018: 106–107)

Неги упућује на заједничко знање које она и Сили поседују о свету. Реферише на топоним који је обема познат (Милецвил). На основу знања које Нети добија из књига реконтекстуализује се њено дотадашње знање

о свету. На основу евроцентричне перспективе, Европа и бела Америка представљене су као центри цивилизације. Међутим, Нети дознаје да се колевка цивилизације и религије везује за Африку (Египат, Етиопија), што значајно мења доживљај Африке у Нетиној свести.

Други контакт Нети са Африком јесте музеј у Енглеској. То је место где се налазе различити артефакти из Африке:

Iz Afrike imaju *na hiljade* vaza, tegli, maski, zdela, korpi, statua – i sve je to toliko lepo da je teško zamisliti kako ljudi koji su ih napravili više ne postoje. Pa ipak, Englezi nas uveravaju da je tako. Iako su Afrikanci nekada davno imali bolju civilizaciju od Evropljana (premda naravno čak ni Englezi to ne kažu: ja sam do tog saznanja došla čitaljući čoveka po imenu Dž. O Rodžersa), za nekoliko stoleća su dopali nevolja. „Nevolje” su izraz koji Englezi vole da koriste kad govore o Africi. I kako se zaboravlja da su „nevolje” postale još teže zahvaljujući upravo njima. Milioni i milioni Afrikanaca su hvatani i prodavani u roblje – ti i ja, Sili! I čitavi gradovi su razoreni ratovima za hvatanje roblja. Danas su ljudi Afrike – pošto su pobili ili prodali u roptstvo najjače među sobom – opterećeni bolestima i potonili u duhovnu i fizičku pometenost. Veruju u đavola i obožavaju mrtve. I ne umeju da čitaju i da pišu. (Вокер 2018: 112)

Овде је слика Африке дата из евроцентричне перспективе, али кроз критичку призму Нетиног искуства. Нети, иако нема велико знање о свету, преиспитује истине које јој презентују Енглези и коригује их на основу књига које су јој доступне (она из књига сазнаје да је Африка у неком тренутку имала развијенију цивилизацију од Европе). Африка је у Енглеској репрезентована кроз артефакте у музеју, при чему је целокупан континент представљен издвојено, без контекста. Однос између публицистике и науке када је у питању знање о Африци комплексан је, нарочито у области изложба и експоната. Кумбс (1994: 85) наводи пример изложбе где су симулирана афричка села са „правим Африканицима” како би се задовољило интересовање Британаца у вези са ширењем британске империје. У ове сврхе коришћене су расне претпоставке, које су у тадашње време постале део јавног мњења у средњој класи, а које се са данашње тачке гледишта могу сматрати штетним. Како би ове претпоставке добиле виши кредибилитет, често су повезиване са „научним” чињеницама (Кумбс 1994: 109). Ове *чињенице* делимично су представљане у музејским експонатима у Британији. Слика Африке у *Боју Пуриура* представљена је кроз европски наратив, уз Нетину свест да су Европљани управо криви за садашње стање на афричком континенту.

Први сусрет Нети са Африком био је са Дакаром у Сенегалу. Тада је први пут чула да становници Африке говоре језик који није енглески, „*valjda ga zovu senegalski, i francuski*” (Вокер 2018: 113). Девојка која је имала слику о Африци као о јединственој територији сада се суочава са чињеницом да не постоји јединствена Африка, већ више Африка, као и са чињеницом да Африканици нису сви исти. За становнике Сенегала каже:

„То су најцрњи људи које сам икада видела, Сили. Црни су као они људи о којима говоримо кад кажем: 'Тaj и тај је црњи од црног, плавоцрн је'. Толико су црни, Сили, да сјају.” (Вокер 2018: 113–114) За Нети ово представља слику магичног, новог света који упоређује са сјајем сунца и сјајем месеца: „Јер је то црно толико црно да ти просто заслепи очи, а и сја, заиста, као месећина, тако светли, мada им се кожа сјаји чак и на сунцу.” (Вокер 2018: 114) Оно што је зачудило Нети у Африци јесте и присуство белаца, поготову белаца који живе у Африци, а нису мисионари. Такође, упознаје се и са класним системом у оквиру црних становника Африке, где постоје они који су привилеговани, који живе у палатама, а који остале становнике Африке зову домороци. С друге стране, постоји већинско становништво које ради на плантажама, које су у власништву Холандије, што показује да је континент још увек у подређеном положају у односу на Европу.

За дошљаке из Америке, мисионара Семјуела, његову жену Корин, као и за саму Нети, Африка је митска земља порекла, за које их везује нешто праисконско, архетипско, скривено, нешто што ни сами не могу објаснити. У првом сусрету са афричким тлом у њима као да се буди успавани зов предака:

Jesam li ti pomenula kako je bilo kad sam prvi put ugledala afričku obalu? Nešto se pomerilo u meni, u mojoj duši, Sili, kao veliko zvono, i samo zavibriralo. Korin i Semjuel su osetili isto. Pa smo se spustili na kolena, odmah na palubi, i zahvalili se Bogu što nam je dozvolio da vidimo kopno za kojim su naši očeви i majke plakali – i živeli i umrli – da ga ponovo vide. (Вокер 2018: 115)

Други сусрет са Африком јесте са Моноровијом, главним градом Либерии⁶. Основна карактеристика овог дела Африке јесте та да су град и државу основали ослобођени робови из Америке, те дошљаци из Америке осећају да су им становници града блиски. Након тога мисионари се упућују пут племена Олинка. У роман се полако уноси типични афрички пејзаж. Становници се разликују од становника Сенегала, при чему Нети полако почиње да увиђа да постоји више Африка: „Ti [sic!] čamdžije su mnogo крупнији i mišićaviji od Džozefa, mada su svi, uključujući i Džozefa, smeđi kao tamna čokolada. Nisu crni kao Senegalcі. I, Sili, svi imaju čiste, snažne zube!” (Вокер 2018: 120) Нети увиђа да се поред површинских разлика у боји коже становници Африке разликују и по култури, што разбија њену претходну слику Африке као континента јединствене културе.

За племе Олинка важна је и прича о њиховом врхунском божанству, кровном лишћу⁷. У овој причи већ се примећује долазак белаца и њихов контакт с Олинкама, што причу, иако није временски одређена, не смешта у митско, већ у историјско време. Припадници племена Олинка верују да

6 У току 19. век постојао је покрет „Повратка у Африку”, у оквиру кога је оформљена Либериија, као држава коју су основали ослобођени робови (Ешкрофт и др. 2007: 5).

7 Алегоријске приче јесу чест начин на који се реализује постколонијални дискурс (Ешкрофт и др. 2007: 7–8).

су одувек живели на истом месту и да су ту садили своју традиционалну храну (касаву, кикирики, просо и јам). Међутим, један похлепни поглавица за себе је присвојио више него што му је било потребно, па је поткупио друге припаднике племена стварима које је добио од трговаца, те је засадио усеве на месту где је расла биљка која је давала кривно лишће. Када је дошла кишна сезона, припадници племена нису имали лишће за кровове, те је на њих падала и киша и град, што је довело до тога да половина села подлегне грозници.

Село Олинка задржало је традиционални начин живота и вредности које у роману нису увек приказане у позитивном светлу. Начин исхране повезан је са традиционалном храном понуђеном радницима, учесницима у изградњи пута у близини села:

Svakoga dana otkad su videli da se put približava, kljukahu graditelje puta kozjim mesom, kašom od prosa, pečenim jamom i kvasom, oraščićima kole i palminim vinom. Svaki dan je kao piknik i verujem da su sklopljena mnoga prijateljstva, mada su graditelji iz drugog plemena malo dalje na severu i malo bliže obali, i jezik im se pomalo razlikuje. Barem ja ga ne razumem, mada ga Olinke izgleda razumeju. (Вокер 2018: 133)

Традиционална исхрана повезана је са земљом и са пријатељством племена Олинка. Оно што мења уобичајени живот јесте долазак пута као првог наговештаја модерне цивилизације. Пут угрожава устаљени живот пошто је планирано да пролази кроз поља касаве, главног извора исхране. Олинке праве гозбу за градитеље пута, а Нети то доживљава на следећи начин:

Mislim da su Afrikanci mnogo nalik belcima kod kuće, po tome što misle da su centar univerzuma i da se sve što se radi, radi za njih. Olinke svakako imaju takav stav. I stoga su, prirodno, mislili da se put pravi za njih. Doduše, i radnici na izgradnji puta su mnogo pričali o tome kako će Olinke sad moći da stignu do obale. A biciklom će biti čak i manje. Naravno, niko u plemenu Olinka nema bicikl, ali jedan radnik ima, pa sad za njim žude svi Olinka muškarci i razgovaraju o tome kako će ga uskoro nabaviti. (Вокер 2018: 137)

Види се да Олинке полако напуштају своје обичаје у корист цивилизације, што се види по томе да је један од домородаца купио бицикл. Међутим, ускоро се открива да су Олинке биле у заблуди, пошто је планирано да се градња пута настави и да прође кроз само село. Градитељи пута уништавају тек засађена поља јама и касаве, као и колибе становника села. Олинке се осећају превареним. Доњи цитат илуструје неуспешну борбу Олика против колонијализма и осликава њихово разочарање. Нети ово посматра са стране:

Bilo je tužno, Sili. Ljudi su se osetili tako iznevereno! Stajali su bespomoćno – zaista nisu znali kako da se bore, i retko su uopšte i mislili na to od davnih vremena plemenskih ratova – dok su im usevi i domovi uništavani. Da. Graditelji

puta nisu odstupali ni centimtar od plana koji je poslovođa izvršavao. Svaka koliba koja je stajala na utvrđenoj ruti sravljena je sa zemljom. I, Sili, naša crkva, naša škola, moja koliba, sve je srušeno u roku od nekoliko sati. Srećom, mogli smo da spasemo sve naše stvari, ali s asfaltnim putem što prolazi kroz njega, selo je izgledalo upropašćeno. (Вокер 2018: 137)

Страдање Олинка због пута у малом рекреира страдање целог континента који није могао задржати свој традиционални начин живота због доласка западне цивилизације⁸, што је у роману симболизовано изградњом пута. Међутим, ово није највећа катастрофа која је снашла село. Цела територија на којој се налази село Олинка продата је енглеској фабрици гума. У село стижу вести да трагедија која је задесила племе није јединствена, већ да се проширила на читав крај:

Čitava teritorija, uključujući i selo Olinka, sad pripada nekom proizvođaču gume u Engleskoj. Dok se približavao obali, zapanjio se videvši na stotine i stotine ljudi, vrlo sličnih ljudima iz plemena Olinka, kako krče šume s obe strane puta, i sade drveće kaučuka. Drevno, džinovsko drveće mahagonija, sve drveće, divljač, sve u šumi uništava i zemlja je silom poravnata, rekao je, i gola kao njegov dlan. (Вокер 2018: 138)

Међутим, колонијализам показује своје најмрачније лице путем чињенице да село није само одузето племену Олинка већ да припадници племена сада морају да плаћају порез на земљу и на пијаћу воду. Шума и усеви племена Олинка уништени су да би се засадила дрва каучука, а мушкарци морају ићи све даље да би ловили. Када је пут коначно изграђен, Олинке су избачене са свог земљишта и премештене су на земљиште које нема воде шест месеци годишње. Олинке су долазиле до воде тако што су скупљали воду у бурад која је служила за гориво, а која је остала иза градитеља.

Највећа несрећа за племе Олинка повезана је са скрнављењем кровног лишћа, које су припадници племена сматрали својим божанством:

Dakle, na tom golom zemljištu, graditelji su podigli radničke barake. Jednu za muškarce, a drugu za žene i decu. Međutim, pošto su se Olinke zakleli da nikad neće živeti u nastambama koje nisu pokrivene njihovim Bogom, Krovnim lišćem, graditelji su te barake ostavili nepokrivene. Onda su nastavili da oru pod selom Olinki, i svuda nokolo, kilometrima. Izorali su sve, uključujući i poslednju stabljiku krovnog lišća. (Вокер 2018: 185)

Уместо кровног лишћа градитељи су донели лим за које су припадници племена морали да плате. Ово представља пораз за племе Олинка, што је и мотивисало мисионаре да се преселе прво за Енглеску, а затим поново за Америку.

8 Појава идеје „Запада” била је кључна за просветитељство. Оно је у суштини било европски догађај. Почивало је на претпоставци да је европско друштво најразвијенији тип друштва у свету (Хол 2018: 10)

Доласком на афрички континент Нети схвата да слика Африке коју је донела са собом није у потпуности тачна. Пре него што је дошла у Африку, овај континент за њу је био прапостојбина. Њена се визија трансформише, прво кроз књиге и боравак у музеју, а касније кроз сусрет са Либеријом, Сенегалом и племеном Олинка. Слика Африке преваходно је осликана кроз племе Олинка чије страдање симболише трагедију континента у малом.

2.2. Положај жена и вере у роману

Када је у питању положај жена у друштву, *Боја Пуриура* даје нам две перспективе – једну из САД-а, другу из села Олинка и других места у Африци. Иако су ове две регије географски на различитим странама света, исти је положај жена – оне су потлачени чланови друштва. У Силиној причи мушкарци у њеном животу јесу угњетавачи који индоктринирају Сили да она у једном тренутку покушава да пренесе талас насиља даље на њену пријатељицу Софију када саветује Харпа да је туче. Слична се ситуација одвија и на афричком тлу где се жене деградирају и представљају се као неједнаке у односу на мушкарце:

Devojčica sama po sebi nije ništa; tek svome mužu može da postane nešto.

Šta može da postane?, pitala sam.

Kako šta, rekla je ona, pa majka njegove dece.

Ali ja nisam majka ničije dece, rekla sam, a jesam nešto.

I nisi bogzna šta, kazala je. Misionarska sluškinja. (Вокер 2018: 126)

У разговору између Нети и домороткиње види се да жене саме по себи немају идентитет, већ да је он повезан са мушкарцем и њеном улогом као мајке (Талиф и Седехи 2014: 430). Овим примером осликава се стриктна хијерархија у племенима где мушкарци имају надмоћ над женама. Штавише, мушкарци користе своју надмоћ да пренесу ове патријархалне замисли на будуће генерације мушкараца и жена, где мушкарци наслеђују ове идеје, док су жене индоктриниране да их прихвате. Сходно томе, када Таша покуша да зађе у сферу живота која је обележена као „мушка” – образовање –, родитељи јој се оштро супротстављају и забрањују такве амбиције. А када би Таша покушала да се опире, била би окарактерисана као луда и продата у робље (Хсиао 2008: 106–107). Нети на основу посматрања интеракција између мушкараца и жена спознаје да је ситуација у Африци веома слична породичној ситуацији из које је побегла, поново повлачећи паралеле између два света романа и указујући да су неке теме универзалне и нису директно ограничене територијама или културама:

U načinu na koji muškarci razgovaraju sa ženama ima nečeg što me i previše podseća na Čaleta. Slušaju samo toliko da bi izdali uputstva. Čak ni ne gledaju u žene kada žene govore. Gledaju u zemlju i nagnu glavu napred, ka zemlji. Žene takođe „ne gledaju muškarca u lice”, kako kažu. „Gledati muškarca u lice” je drsko

i bezobrazno. Umesto toga, gledaju u njegova stopala ili kolena. I šta da kažem na to? Tako smo se i mi vladale pred Čaletom. (Вокер 2018: 131–132)

Треба напоменути како је ова слика омаловажавања жена, на жалост, и даље доминантна у савременом афричком друштву. Једна од најутицајнијих афричких списатељица данашњице, Чимаманда Нгози Адичи, у свом феминистичком манифесту *Сви треба да буду феминистки*⁹ приказује кроз лично искуство како је она била деградирана у Нигерији, јер је била у присуству два мушкарца:

Била сам импресионирана шармом и шалама мушкарца који је паркирао наш ауто те вечери. Те сам одлучила, када смо напуштали ресторан, да му дам напојницу. Отворила сам своју торбу, ставила своју руку у своју торбу и дала мушкарцу свој новац. И тај мушкарац, сав срећан и захвалан, је узео новац од мене и онда погледао у Луиса и рекао: „Хвала Вам, госн!“ Луис ме је погледао изненађено и упитао: „Зашто се захваљује мени? Нисам му ја дао новац.“ Онда сам видела како искра схватања прелази преко Луисовог лица. Мушкарац је веровао да који год новац ја имам, потиче од Луиса. Јер Луис је мушкарац. [...] Сваки пут када уђем у ресторан у Нигерији са мушкарцем, конобар поздравља мушкарца и игнорише мене. Конобари су производ друштва које их је научило да су мушкарци важнији од жена, и иако знам да [конобари] не мисле ништа лоше, ипак је једна ствар да нешто разумемо на интелектуалном нивоу, а сасвим је друга ствар да осетимо то на емоционалном. Сваки пут када ме игноришу, осетим се невидљивом. Узнемирена сам. Желим да им кажем да сам и ја исто толико људско биће као и мушкарци, једнако достојна уважавања. Ово су само мале ствари, али понекад мале ствари знају највише да заболе. (Нгози Адичи 2014: 8–9)

У складу са ставовима које износе Алис Вокер и Чимаманда Нгози Адичи можемо видети да се друштва у Африци нису у великој мери променила када је у питању општи став друштва према женама, осим потенцијално у томе да је изванредан број жена свестан свог положаја и испољава жељу да се отворено истакне неправда према њима, уместо да је једноставно трпи. Алис Вокер кроз своје неконвенционалне ставове о улози жене у друштву испољава слична размишљања и приказује Сили и Нети као жене које се боре против угњетавајућих друштава и које желе да имају сопствени идентитет, независан од мушкарца у њиховим животима.

Приликом осликавања Африке у Нетиним писмима Алис Вокер додиче се и положаја религије у датом друштву. Наиме, у *Боји Пурпура* Нети представља другачије читање Библије, које знатно одудара од традиционалног, евроцентричног тј. белачког тумачења. Нети увиђа да Библија има своје корене у црначкој култури:

Iznad propovedaonice nalazi se izreka: *Etiopija će pružiti svoje ruke ka Bogu. Samo zamisli to kad znaš da je Etiopija Afrika! Svi Etiopljani su u Bibliji obojeni.*

9 У оригиналу *We Should All be Feminists*.

Nikada mi to nije palo na pamet, mada je kad čitaš Bibliju sasvim jasno ako obraćaš pažnju samo na reči. Zavaravaju te slike u Bibliji. Svi ti ljudi su beli pa tako misliš da su beli i svi ljudi iz Biblije. Ali stvarno *beli* ljudi su živeli negde drugde u ta vremena. (Вокер 2018: 108–109)

Нети паралелно у својим писмима приказује традиционалне верске обреде Олинка, изван хришћанске цркве. Нети схвата и уважава веровања Олинка у вези са „кровним лишћем”, јер увиђа да мит о овом лишћу, на духовном нивоу, има исти значај за Олинке, као што веровање у Бога има значај за хришћане (Такер 1988: 91). Олинке такође преиспитују стварање Адама. Сили преносећи Нетине речи из писама, стамено објављује: „Znaš šta, kaz'la sam mu, ljudi u Africi, tam' gde su Neti i deca, veruju da beli ljudi deca crnih ljudi.” (Вокер 2018: 226) Према схватањима Олинка, Адам није био први човек, већ само први бели човек који је прогнан јер је био *безбојан*. Због свог изгнанства потомци прогнаног белца према Силиним речима сада желе да смрве црнце где год их виде (Селцер 1995: 69). Посредством овог тумачења Вокер преиспитује шири наратив расизма и насиља које из њега произилази. Са једне стране, неке од Олинка верују да ће људи бити захваћени у зачарани круг дискриминације где ће се две расе смењивати на позицији моћи. Са друге стране, други верују да је хармонија могућа једино ако међусобно прихватимо наше разлике без обзира на то како изгледају или како се понашају (Селцер 1995: 69). Путем контрастирања и комбиновања различитих веровања, Алис Вокер жели да прикаже како разлике међу културама (у *Боји Пуриура* то су афричка култура Олинка и хришћанска култура белаца) и нису толико велике као што се може чинити на први поглед, већ да се могу посматрати као различите интерпретације исте приче.

3. Закључак

Слика Африке у роману нужно је ограничена перспективом Нети, која је из више разлога редукована. Први је њено ограничено образовање и подређени положај у друштву. Нети има мало формалног образовања и то углавном из књига у којима се Африка помиње из евроцентричне перспективе. Друго, Нети је пратилац мисионарског пара, чије је кретање ограничено на село Олинка. Слика Африке у роману заправо је сведена на живот племена Олинка, који је описан успут, као позадина догађаја у Нетином личном животу. Ипак, и овако штуро представљена слика Африке приказује трагедију која је задесила континент прво од стране европских освајача, а касније и од стране европских компанија. Трагедија се одвија како на физичком нивоу (крчење усева, одузимање пијаће воде) тако и на духовном нивоу (крчењем биљака које племе слави као своје врхунско божанство). Иако је фокус на племену Олинка, повремено добијамо назнаке разноликости у Африци, што указује на постојање различитих култура (Сенегал, Либериа). Једна од главних одлика ове културе јесте

хијерархија међу становништвом (европске компаније – белци – црни мушкарци који управљају – радно становништво – жене). Кроз праћење деградације афричке културе и потлаченог положаја жена и европског утицаја на религију добија се приказ утицаја западне културе, што показује да колонијализам никада није престао да постоји на афричком континенту. Ови увиди дати су кроз призму једне Афроамериканке која је, иако не поседује велико образовање, довољно удаљена од посматране културе, те може да пружи критичке опсервације о њој.

ИЗВОРИ

Вокер 2018: A. Voker, *Boja purpura*, Beograd: Laguna.

ЛИТЕРАТУРА

- Баб 1986: V. Babb, The Color Purple: Writing to Undo What Writing Has Done, in: *Phylon*, Vol. 47, No. 2 (2nd Qtr., 1986), Clark Atlanta University, 107–116.
- Ешкрофт и др. 2007: B. Ashcroft, G. Griffiths, H. Tiffin, *Post-colonial studies: Key concept*, second edition, London – New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Кумбс 1994: A. E. Coombes, *Reinventing Africa: Museums, Material Culture and Popular Imagination in Late Victorian and Edwardian England*, Avon: Bath Press.
- Нгози Адичи 2014: C. Ngozi Adichie, *We Should All be Feminists*, London: Fourth Estate.
- Селцер 1995: L. Selzer, Race and Domesticity in The Color Purple, in: *African American Review*, Vol. 29, No. 1, Indiana State University, 67–82.
- Такер 1988: L. Tucker, Alice Walker's The Color Purple: Emergent Woman, Emergent Text, in: *Black American Literature Forum*, Vol. 22, No. 1, Black Women Writers Issue (Spring, 1988), St. Louis University, 81–95.
- Талиф, Седехи 2014: R. Talif and K. T. Sedehi, Characters in process in *The Color Purple*, in: *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 118 (2014), 425–432.
- Хол 2018: С. Хол, *Зайаг и остїаїаїак светїа: дискурс и моћ*, Лозница: Карпос.
- Хсиао 2008: P. Hsiao, Language, Gender and Power in The Color Purple: Theories and Approaches, in: *Feng Chia Journal of Humanities and Social Sciences*, No. 17, College of Humanities and Social Sciences, Feng Chia University, 93–120.

THE IMAGE OF AFRICA IN THE NOVEL *THE COLOR PURPLE* BY ALICE WALKER

Summary

The aim of this paper was to present an image of Africa through the prism of the character Nettie from the novel *The Color Purple*. Nettie's letters are often due to their style, which is characterized as white, boring and uninspired, marginalized in favor of the letters that her sister, Celie, writes. However, in her letters Nettie gives an insight into social and cultural aspects of a continent that to a majority of readers can seem foreign and alien. In this paper we presented Nettie's image of Africa via: (1) general observations based on a clash between Nettie's book knowledge of Africa and her experiences as she lives on the continent; (2) Nettie's remarks about the status of women and religion in Africa. In this manner, the image of Africa within the novel

is reduced through Nettie's perspective for she has a limited education and a subdued position in society. The image of Africa in the novel is narrowed to describing the lifestyle of the Olinka tribe, which serves as a background for the events in Nettie's own personal life. Still, it is heavily implied that Africa cannot be narrowed down to a singular meaning – it is more than just a physical space, it harbors diverse cultural, religious and civilizational implications. Key words: *The Color Purple*, Alice Walker, Nettie, letters, Africa, status of women, African American literature.

Key words: The Color Purple, Alice Walker, Nettie, letters, Africa, status of women, African American literature

*Jelena M. Pavlović Jovanović
Milan D. Todorović*